

KİTLE İLETİŞİM ARAÇLARINDA PARLAMENTO FAALİYETLERİNİN AÇIKLIĞI VE ŞEFFAFLIĞINI SAĞLAMA MEKANİZMALARI

Mirzaolim Rustambekov

Özbekistan Gazetecilik ve Kitle İletişimleri Üniversitesi Yüksek Lisans Öğrencisi

rmirzo98@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0003-2266-7615>

Abstract: *This article examines the issues of ensuring the openness and transparency of parliamentary activities through mass media. It analyzes the matters of forming public opinion, increasing citizens' participation in political processes, and strengthening democratic principles through the coverage of parliamentary activities.*

Keywords: *mass media, openness, parliament, political processes, public opinion, transparency*

Özet: *Bu makalede, kitle iletişim araçları aracılığıyla parlamento faaliyetlerinin açıklığı ve şeffaflığının sağlanması konuları incelenmektedir. Parlamento faaliyetlerinin haberleştirilmesi yoluyla kamuoyu oluşturma, vatandaşların siyasi süreçlere katılımını artırma ve demokratik ilkeleri güçlendirme meseleleri analiz edilmektedir.*

Anahtar Kelimeler: *açıklık, kamuoyu, kitle iletişim araçları, parlamento, siyasi süreçler, şeffaflık*

Açıklık ve şeffaflık, demokratik toplumlarda devlet organlarının etkin bir şekilde çalışması ve vatandaşların siyasi süreçler hakkında bilgi sahibi olması için temel ilkelerdir. Açıklık (transparency) kavramı, devlet organlarının faaliyetleri, karar alma süreçleri ve kaynakların kullanımı konusunda kamuoyuna açık ve anlaşılır bilgi sunabilme yeteneğini ifade eder. Şeffaflık ise vatandaşların devlet organlarının kararlarını ve faaliyetlerini denetleme imkânını sağlayan mekanizmaları temsil eder. Demokratik bir kurum olarak parlamentonun faaliyetlerinin açıklığı, toplumda güvenin pekiştirilmesine hizmet eder. Açıklık ve şeffaflık ilkeleriyle donatılmış bir parlamentonun kararları ve yasa tasarıları kamuoyu tarafından izlenir, analiz edilir ve tartışılır. Bu açıdan bakıldığında, açıklık sadece bilgi vermekle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda vatandaşların karar alma sürecine aktif katılımını teşvik eden önemli bir faktördür. Kitle iletişim araçları, parlamento faaliyetlerinin açıklığını sağlamada temel bir rol oynar. B. Mirzayev'e göre, siyasal iletişim sürecinde kitle iletişim araçları, devlet iktidarı organları ile kamuoyu arasında bilgi alışverişini sağlayan ana araçtır. Bu nedenle parlamento haberciliği aracılığıyla parlamento ve toplum arasında bir bilgi köprüsü kurmak ve kamu denetimini güçlendirmek mümkün olmaktadır. Uluslararası araştırmalar da parlamento faaliyetlerinin haberleştirilmesinde medyanın rolünü özellikle vurgulamaktadır. J. Blumler ve D. Kavanagh'ın araştırmalarına göre, kitle iletişim araçları siyasi süreçler hakkında bilgi aktararak vatandaşların siyasal bilincini şekillendirir. Aynı zamanda, D. McQuail kitle iletişim araçlarını "kamu denetimi mekanizması" olarak değerlendirir; yani medya,

parlamento ve devlet organlarının açıklığını sağlamaya hizmet eder. Özbekistan'da da son yıllarda kamu yönetiminde açıklık ve şeffaflığı güçlendirmeye yönelik reformlar gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte parlamento faaliyetlerinin kitle iletişim araçları aracılığıyla haberleştirilmesi önem arz etmektedir. Basın bültenleri, televizyon ve dijital platformlarda parlamento haberlerinin yayılması yoluyla kamuoyu parlamento faaliyetlerinden düzenli olarak haberdar olmakta ve kararları değerlendirme imkânına sahip olmaktadır. Parlamento faaliyetlerinin açıklığı ve şeffaflığı ilkeleri yalnızca teorik bir temele sahip olmayıp, pratik açıdan da demokratik kurumları güçlendirme ve kamu denetimini artırmada önemli bir araçtır. Açıklık ve şeffaflığı sağlamanın etkili mekanizmaları tam da kitle iletişim araçları aracılığıyla işler ve bu da parlamento haberciliğinin rolünü ve önemini daha da artırmaktadır. Kitle iletişim araçları, parlamento faaliyetlerini geniş kitlelere ulaştırmada ve onu açık hale getirmede temel araçtır. Medya, kararları, yasa tasarılarını ve milletvekillerinin çalışmalarını düzenli olarak haberleştirir. Bilgi verme işlevi, kitle iletişim araçlarının en temel görevidir ve bu işlevle parlamento oturumlarındaki tartışmalar ve alınan kararlar hakkında vatandaşlar bilgilendirilir. Bu sayede vatandaşlar parlamento faaliyetleriyle tanışarak siyasi süreçleri hızlı ve eksiksiz bir şekilde anlama imkânı bulur ve alınan kararları değerlendirme olanağına sahip olurlar. Analitik ve yorumlayıcı işlev, kitle iletişim araçlarının önemli bir yönüdür, çünkü bu işlev parlamento kararlarının toplumsal ve siyasi sonuçlarını yorumlamaya, onları bağlama oturtmaya hizmet eder. Bu şekilde vatandaşlar sadece kararları izlemekle kalmaz, aynı zamanda bunların toplum hayatına etkisini daha derinlemesine anlar. Kitle iletişim araçlarının bir diğer görevi de kamu denetimini sağlamaktır ki bu da parlamento ve milletvekillerinin faaliyetlerini değerlendirme imkânı verir. Böylece parlamento haberciliği bilgi verme, analiz etme ve denetleme işlevlerini birleştirir ve bu yolla açıklık, şeffaflık ve vatandaşların siyasal etkinliğini artırmaya hizmet eder. Sonuç olarak kitle iletişim araçları, parlamento faaliyetlerinin etkin işleyişinde ve demokratik kurumların gelişiminde önemli bir araç görevi görür. Parlamento faaliyetlerinin açıklığını sağlamada medya mekanizmaları önemli rol oynar ve bu mekanizmalar çeşitli yollarla hayata geçirilir. Şöyle ki, parlamento oturumlarının televizyon ve radyo aracılığıyla canlı olarak yayınlanmasıyla vatandaşlar karar alma süreçleriyle doğrudan tanışır. Ayrıca, basın hizmetleri ve basın bültenleri aracılığıyla parlamento çalışmalarının sonuçları, yasa tasarıları ve milletvekillerinin faaliyetleri hakkında hızlı bilgi aktarılır. İnternet yayınları, dijital platformlar ve sosyal ağlar ise bu süreci daha hızlı ve kapsamlı hale getirmeye hizmet eder, çünkü vatandaşlar herhangi bir cihazdan parlamento haberlerine kolayca erişim imkânına sahip olur. Kitle iletişim araçları tarafından hazırlanan analitik makaleler ve yorumlar, parlamento kararlarının içeriğini ve özünü ortaya koyar ve bunların toplum hayatına etkisini anlamaya yardımcı olur. Bununla birlikte, medya mekanizmaları parlamentonun hesap verebilirliğini artırmaya hizmet eder, çünkü gazeteciler faaliyetleri haberleştirerek milletvekillerinin ve siyasi kurumların çalışmalarını değerlendirme imkânı yaratır. Dijital araçlar ve interaktif platformlar aracılığıyla vatandaşlar fikirlerini ifade etme ve soru sorma imkânına sahip olur; bu da açıklığı ve kamu denetimini güçlendirir. Netice

itibarıyla, medya mekanizmaları parlamento faaliyetlerini sadece haberleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda analiz etmek, yorumlamak ve vatandaşların aktif katılımını teşvik etmek yoluyla demokratik ilkeleri güçlendirmede etkili bir araç görevi görür. Özbekistan'da parlamento faaliyetlerini haberleştirmenin modern pratiği son yıllarda kayda değer ölçüde gelişmiştir ve bunun temel aracı ulusal kitle iletişim araçlarıdır. Televizyon kanalları parlamento oturumlarını canlı olarak yayınlarak karar alma süreçlerini geniş kitlelere ulaştırmakta ve vatandaşlara siyasi süreçleri yakından izleme imkânı vermektedir. Ayrıca, basın hizmetleri ve basın bültenleri aracılığıyla milletvekillerinin faaliyetleri, yasa tasarıları ve parlamento komisyonlarının çalışmalarının sonuçları hızlı bir şekilde ilan edilmektedir. İnternet yayınları ve sosyal ağlar ise bilginin geniş çapta yayılmasına hizmet etmektedir, çünkü her vatandaş istediği zaman parlamento haberlerine girip onları okuyabilir ve yorumlayabilir. Bununla birlikte, modern medya platformları analitik makaleler, uzman görüşleri ve röportajlar aracılığıyla parlamento kararlarının içeriğini ve özünü daha geniş bir şekilde haberleştirmekte ve bunların toplum hayatına etkisini anlamaya yardımcı olmaktadır. Vatandaşları ilgilendiren konularda interaktif anketler, çevrimiçi tartışmalar ve soru-cevap oturumları açıklığı daha da artırmakta ve kamu denetimini güçlendirmektedir. Tüm bu mekanizmalar birleşerek, parlamento faaliyetlerini sadece haberleştirmekle kalmayıp, aynı zamanda vatandaşların siyasal etkinliğini teşvik etme ve demokratik süreçleri güçlendirmede etkili bir araç olarak hizmet etmektedir. Bu şekilde Özbekistan'da parlamento haberciliği modern medya ortamında sağlam bir yer edinmekte ve toplum ile parlamento arasında bir bilgi köprüsü oluşturmada önemli bir rol oynamaktadır. Parlamento faaliyetlerini haberleştirmede kitle iletişim araçları bir dizi sorunla karşılaşmaktadır. Bunlardan biri, bilgi aktarımındaki gecikmeler ve bilginin eksik olmasıdır. Bazen milletvekilleri veya parlamento komisyonlarının faaliyetleri hakkında sadece kısa ve resmî bilgiler verilmekte, bu da vatandaşların siyasi süreçleri tam olarak anlamasını engellemektedir. Ayrıca, analitik ve yorumlayıcı materyallerin eksikliği, parlamento kararlarının içeriğini ve özünü kamuoyuna açıklamayı zorlaştırmaktadır. Medya ve parlamento arasındaki işbirliğinin bazen yeterli düzeyde kurulamamış olması da sorunlardan biridir, çünkü gazeteciler ve milletvekilleri arasında bilgi alışverişi mekanizması mükemmel bir şekilde işlememektedir. Bir diğer sorun olarak, internet ve dijital platformlarda bilginin hızlı bir şekilde yayılmasıyla birlikte niteliğinin kontrol edilmesinin zorluğu gösterilebilir. Bu nedenle gazeteciler ve medya kuruluşları, bilgiyi analiz etmek ve yorumlamak için yeterli kaynak ayıramayabilir. Bu sorunları gidermek için parlamento ve kitle iletişim araçları arasında düzenli ve etkili işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi gereklidir. Ayrıca, analitik ve yorumlayıcı materyallerin artırılması, çevrimiçi platformlarda interaktif araçların yaygınlaştırılması yoluyla vatandaşları süreçlere aktif olarak dâhil etmek mümkündür. Sonuç olarak, tüm mekanizmalar birleştirildiğinde, parlamento faaliyetlerini haberleştirmede açıklık ve şeffaflığı sağlama, kamu denetimini güçlendirme ve demokratik süreçleri pekiştirme etkili bir şekilde gerçekleşir. Kitle iletişim araçları, parlamento faaliyetlerini haberleştirmede merkezi bir araç olup, sadece bilgi vermekle kalmayıp aynı zamanda analiz etme, yorumlama ve kamu

denetimini sağlama işlevlerini yerine getirir. Bu sayede vatandaşlar parlamento kararlarını ve yasa tasarılarını daha derinlemesine anlayarak siyasi süreçlerde aktif olarak yer alma imkânına sahip olur. Televizyon, radyo, internet yayınları ve sosyal ağlar gibi modern medya platformları, parlamento çalışmalarını hızlı ve kapsamlı bir şekilde haberleştirme imkânı yaratır. Aynı zamanda, kitle iletişim araçlarının analitik materyalleri ve yorumlayıcı makaleleri, kararların toplumsal ve siyasi sonuçlarını anlamaya yardımcı olur ve vatandaşların bilincini şekillendirir. Özbekistan'da parlamento faaliyetlerini haberleştirmenin pratik deneyimi, basın bültenleri, televizyon kanalları ve dijital platformların etkili bir şekilde çalıştığını göstermekte olup bu da açıklığı ve şeffaflığı artırmaktadır. Mevcut sorunları gidermek için parlamento ve kitle iletişim araçları arasındaki işbirliğini daha da geliştirmek, interaktif platformları genişletmek ve analitik materyalleri artırmak gereklidir. Bu yolla vatandaşlar parlamento çalışmalarına daha aktif bir şekilde dâhil edilir ve kamu denetimi etkili bir şekilde gerçekleşir. Uluslararası deneyimde, parlamento faaliyetlerini haberleştirmede kitle iletişim araçları çeşitli mekanizmalar kullanmaktadır. Her şeyden önce, televizyon ve radyo kanalları parlamento oturumlarını canlı olarak yayınlayarak vatandaşlara karar alma süreçleriyle doğrudan tanışma imkânı verir. Bu mekanizma, parlamento faaliyetlerinin açıklığını ve şeffaflığını sağlamanın en etkili yollarından biri olarak görülmektedir. Ayrıca, internet yayınları, çevrimiçi haber siteleri ve sosyal ağlar, parlamento çalışmalarını hızlı ve kapsamlı bir şekilde haberleştirme imkânı yaratır. Bu araçlar aracılığıyla sadece metin bilgisi değil, aynı zamanda video, infografik ve interaktif materyaller de sunularak vatandaşların siyasi süreçleri anlama düzeyi artırılır. Modern dijital mekanizmalar, parlamento haberciliğini daha hızlı ve etkili kılmaktadır. Analitik ve yorumlayıcı materyaller de uluslararası pratikte önemli bir yer tutar. Kitle iletişim araçları, parlamento kararlarının toplumsal ve siyasi sonuçlarını derinlemesine analiz ederek bunları bağlama oturtur. Örneğin, Birleşik Krallık ve ABD kitle iletişim araçları, parlamento faaliyetlerini haberleştirirken uzman röportajları, analitik makaleler ve siyasi yorumları yaygın olarak kullanır; bu da vatandaşların kararların içeriğini ve özünü anlamasına yardımcı olur. Bunun yanı sıra, uluslararası deneyimde kitle iletişim araçları vatandaşların parlamento çalışmalarına aktif katılımını da sağlamaktadır. Çevrimiçi platformlarda interaktif anketler, forumlar, soru-cevap oturumları aracılığıyla vatandaşlar milletvekillerinin faaliyetlerini değerlendirme ve fikirlerini ifade etme imkânına sahip olur. Bu yolla medya kamu denetimini güçlendirir ve parlamentonun hesap verebilirliğini sağlar. Uluslararası deneyimde parlamento haberciliğinin etkili mekanizmaları şu temel yönlerle tanımlanır: televizyon ve radyo aracılığıyla canlı yayın, internet ve sosyal ağlar aracılığıyla hızlı bilgi yayma, analitik ve yorumlayıcı materyaller hazırlama ve interaktif platformlar aracılığıyla vatandaş katılımını teşvik etme. Bununla birlikte, dijital araçların etkili bir şekilde kullanılması, parlamento faaliyetlerini haberleştirmede bilgi hızı, kapsam genişliği ve vatandaşların aktif katılımını sağlar. Uluslararası pratikte parlamento haberciliği, demokratik yönetim ilkelerini güçlendirmede önemli bir araç olarak hizmet eder. Her şeyden önce, birçok demokratik ülkede parlamento oturumlarının canlı olarak yayınlanması etkili bir mekanizma olarak

kullanılmaktadır. Örneğin, Birleşik Krallık'ta "BBC Parliament" kanalı, parlamento çalışmalarını sürekli olarak yayınlayarak her oturum ve komisyon toplantısı hakkında tam bilgi vermektedir . Bu yaklaşım, vatandaşlara karar alma süreçlerini doğrudan izleme imkânı yaratır ve siyasi süreçlerin şeffaflığını artırır. Ayrıca, ABD'de parlamento faaliyetleri kitle iletişim araçları aracılığıyla derinlemesine analiz ve yorumlarla haberleştirilmektedir. "C SPAN" televizyon kanalı, Kongre oturumlarını, senatör ve kongre üyelerinin açıklamalarını doğrudan yayınlayarak analitik programlar aracılığıyla bunların siyasi ve ekonomik sonuçlarını geniş bir şekilde tartışmaktadır . Bu uygulama, vatandaşların kararların içeriğini ve özünü anlamasına ve siyasi farkındalığı artırmasına yardımcı olmaktadır. Avrupa Birliği ülkelerinde ise çevrimiçi platformlar ve sosyal ağların entegrasyonu, parlamento haberciliğinin etkinliğini artırmaktadır. Örneğin, Almanya'da Federal Meclis'in (Bundestag) resmî web sitesi sadece oturumların yayını değil, aynı zamanda yasa tasarılarının alternatiflerini, uzman görüşlerini ve vatandaşlar için hazırlanmış açıklayıcı materyalleri de sunmaktadır . Bu tür bir entegrasyon, vatandaşlara sadece kararları izleme değil, aynı zamanda bunları bağlam içinde anlama imkânı da vermektedir. Uluslararası deneyimde parlamento haberciliğinin bir diğer etkili mekanizması da interaktif bilgi hizmetleridir. Örneğin Kanada Parlamentosu, çevrimiçi interaktif forumlar, mobil uygulamalar ve sosyal ağlar aracılığıyla vatandaşların fikirlerini ifade etmeleri, soru göndermeleri ve milletvekilleriyle doğrudan iletişim kurmaları için olanak sağlamaktadır. Bu mekanizma, parlamento faaliyetlerine olan kamu ilgisini artırır ve siyasi katılımı teşvik eder. Birçok ülkedeki uygulamalarda kitle iletişim araçları analitik içeriğe özel bir önem vermektedir. Örneğin, Avustralya'daki "The Conversation" çevrimiçi yayını, parlamento faaliyetlerine ilişkin bilimsel-analitik makaleler yayınlamakta, bu da kararların bağlamını daha derinlemesine kavramaya yardımcı olmaktadır . Bu şekilde analitik gazetecilik, vatandaşları sadece bilgiyle sağlamakla kalmayıp aynı zamanda sorunu derinlemesine analiz etmeye teşvik etmektedir. Bunun yanı sıra, parlamento haberciliğinde etkili uygulamalardan biri olarak "fact checking" (doğruluk kontrolü) hizmetleri de değerlendirilmektedir. Örneğin, Estonya'da ERR (Estonian Public Broadcasting) platformu siyasi açıklamaları ve milletvekili sözlerini kontrol ederek bunların gerçeğe uygunluğunu açıkça göstermektedir . Bu yönelim kamu denetimini güçlendirir ve kitle iletişim araçlarını parlamento faaliyetlerinin güvenilirliği için bir mekanizmaya dönüştürür. Bununla birlikte, İskandinav ülkelerinde parlamento haberleştirmesinin adil ve tarafsız olması ilkesi güçlü bir şekilde korunmakta olup, medya organları parlamento kararlarını ve milletvekili konuşmalarını haberleştirirken tarafsızlığı korumaktadır. Bu da medya-parlamento ilişkilerinin sağlıklı bir şekilde oluşmasına yardımcı olmaktadır. Uluslararası deneyimde parlamento haberciliği, sadece parlamento çalışmalarını haberleştirmekle kalmayıp aynı zamanda onu analiz etme, vatandaşları dâhil etme ve siyasi katılımı güçlendirme mekanizmalarını da içermektedir. Bu uygulamalar, Özbekistan kitle iletişim araçları sistemi için etkili örnekler olup, gelecekte bunların ulusal medya ortamına uyarlanması parlamento haberciliğinin geliştirilmesine hizmet edecektir. Uluslararası deneyim, kitle iletişim araçlarının sadece bilgi aktarmakla kalmayıp aynı

zamanda analiz, yorum ve kamu denetimini güçlendirme konusunda önemli bir rol oynadığını göstermektedir . Sonuç olarak, kitle iletişim araçlarının parlamento faaliyetlerini haberleştirme mekanizmaları, uluslararası pratikte demokratik ilkeleri güçlendirme, açıklığı artırma ve vatandaşların siyasi etkinliğini teşvik etmede temel bir araç görevi görmektedir. Bu deneyimlerin Özbekistan kitle iletişim araçları sistemine uygulanmasıyla parlamento haberciliğinin etkinliğini kayda değer ölçüde artırma imkânı doğacaktır. Genel olarak, kitle iletişim araçlarının parlamento haberciliğindeki rolü, demokratik kurumları güçlendirme ve siyasi süreçleri açık hale getirmede belirleyici bir öneme sahip olmaya devam etmektedir. Bu nedenle gelecekte medya mekanizmalarını daha da iyileştirmek ve parlamento faaliyetlerini geniş kitlelere ulaştırmak için sistematik önlemlerin sürdürülmesi tavsiye edilmektedir.

KULLANILAN KAYNAKLAR LISTESİ

1. Abdullayev, M. (2020). Devlet Yönetiminde Bilgi Politikası. Taşkent: Akademiya. 180 s.
2. BBC. BBC Parliament Yayınlarına Genel Bakış. (BBC)
3. Blumler, J., & Kavanagh, D. (1999). Siyasal İletişimin Üçüncü Çağı. *Political Communication*, 16(3), 209–230.
4. C-SPAN. C-SPAN Misyonu ve Yayın Kapsamı. (C-SPAN)
5. German Bundestag. *Alman Federal Meclisi – Multimedya ve Halka Açık Erişim*. (Bundestag.de)
6. Hood, C. (1991). Her Mevsime Uygun Bir Kamu Yönetimi? Public Administration, 69(1), 3–19.
7. Mirzaev, B. (2017). Siyasal İletişim Teorisi. Taşkent: Fan. 82 s.
8. Norris, P. (2010). Şeffaflık ve Demokrasi. Cambridge: Harvard University Press. 256 s.
9. Parliament of Canada. Kanada Parlamentosu – Vatandaş Katılım Araçları. (ourcommons.ca)
10. Rawlins, B. (2008). Hükümette Şeffaflık ve Hesap Verebilirlik. Journal of Public Affairs, 8(2), 123–134.
11. The Conversation. The Conversation – Avustralya Siyasi Analizi. (theconversation.com/au)